

В. В. Завальнюк

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри загальної теорії права та держави
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ МЕТОДИ АНТРОПОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВА

Сучасна наука на передньому краї свого пошуку поставила в центр досліджень унікальні системи, що історично розвиваються і до яких включена людина (людиномірність). У традиційній епістемології ідеалом знання та пізнавальної діяльності, а головне, власно теорії пізнання є природничі науки. Досвід же наук про культуру та дух, який включає в себе людські смисли, етичні та естетичні цінності, залишався поза межами епістемології. У процесі її звернення до гуманітарного знання виникає необхідність врахувати в раціональних формах досвід цілісної людини, що пізнає, її буття та комунікації в суспільстві, усвідомити способи введення в епістемологію соціально-гуманітарних наук просторових і темпоральних, історичних та соціокультурних параметрів, переосмислити в новому контексті, який використовує інтерпретацію та розуміння, категорію істини, її об'єктивність.

Питання про метод, поряд з питанням про об'єкт та предмет науки, – це те, що дозволяє констатувати її самостійність. Саме в цьому контексті постає проблема науковості галузевих юридичних досліджень. Не є таємницею, що в кожному дослідженні галузевої спрямованості простежується прагнення окреслити коло питань, тобто виділити об'єкт тієї чи іншої сфери знань про право та державу. Таким чином ставиться питання про науку цивільного права, науку господарського права, науку кримінального права тощо. Така позиція може бути визнаною лише в тому випадку, якщо відмовитися від питання про метод науки як її системо утворюючий фактор.

Аналіз методів юридичної антропології помітно ускладнюється тим, що навіть у традиційній юридичній науці, пов'язані з методами правових досліджень, складають предмет спору. Метод юридичної антропології розуміється технологічно – як систематична процедура, що складається з послідовності певних операцій, застосування яких зумовлює досягнення мети дослідження.

Ключові слова: антропологія, метод, право, антропологічний метод, методологія.

Сьогодні ми є свідками становлення постнекласичного типу раціональності та нелінійного стилю мислення, які застосовані в дослідженнях процесів самоорганізації у відкритих системах фізичної, хімічної, біологічної, соціальної й ін. природи. Інтенсивне застосування наукових знань практично у всіх сферах соціального життя, революція в засобах набуття, збереження й трансляції знань (комп'ютеризація науки, поява складних і дорогих обчислювальних комплексів, які обслуговують дослідницькі колективи і функціонують аналогічно засобам промислового виробництва тощо) змінюють характер наукової діяльності. Поряд із дисциплінарними дослідженнями на передній план все більш висувуються міждисциплінарні і проблемноорієнтовані форми дослідницької діяльності. Якщо класична наука була зорієнтована

на розуміння все більш вузького, ізольованого фрагмента дійсності, який постає предметом тієї чи іншої наукової дисципліни, то специфіку сучасної науки початку XXI століття визначають комплексні дослідницькі програми, в яких беруть участь фахівці різних сфер знання.

Необхідно зазначити, що абстракції традиційної епістемології відповідно до вимог класичного природознавства створювалися шляхом принципової елімінації суб'єкта, виключення «людського виміру», що оголошували «несуттєвим», хоча стосовно людського пізнання це неможливо. У зазначеній традиції подолання психологізму та історизму, які ототожнювалися з релятивізмом, досягалося шляхом видалення самої людини з пізнання та його результатів. Не була винятком у цьому сенсі й юридична наука, яка століттями «оберталася» навколо норм та юри-

дичних конструкцій, в яких людина була лише одним, інколи не найважливішим компонентом.

На нашу думку, сучасну епістемологію юридичної науки необхідно будувати не у відриві від людини, як це відбувається в теоретизованому світі раціоналістичної та сенсуалістичної гносеології, а на основі довіри до людини як цілісного суб'єкта пізнання. Об'єктом епістемології в цьому випадку стає пізнання в цілому, а не тільки його теоретизована модель. Тобто можна сказати, що пізнання перетворюється у вчинок відповідально мислячої свідомості та виступає як зацікавлене розуміння, невідривне від результату – істини. Те, від чого відмовлялися при абстрактно-теоретичному підході до знання, – цілісна людина, що пізнає, – в сучасній епістемології стає умовою можливості пізнання, і в цьому суть антропологічної традиції в розумінні пізнання, суб'єкта, істини, яка повною мірою повинна реалізуватись у методології гуманітарних наук [1, с. 159].

В цьому контексті міждисциплінарність як методологічний принцип слід виводити на один рівень із ключовим для постнекласичної методології юриспруденції принципом додатковості, а сама юридична антропологія стає найважливішим полем інтеграції різних методологій під ідеєю пізнання людини в праві.

Справді, необхідність будь-якої науки визначається не тільки необхідністю її предмета, а й наявністю і розробленістю власного методу його пізнання. Застосування методу до предмета своїм вихідним початком має певні принципи, які підлягають виконанню, оскільки без них неможливо опанувати предмет. Якби природа предмета розкривалася у своїй істотній визначеності відразу, як тільки ми приступили до його пізнання, то як метод, так і його застосування виявилися б чимось зайвим і непотрібним. Але пізнання саме потребує певних принципів, щоб направлятися до природи предмета, а не йти від неї.

Із суто суб'єктивістської точки зору тлумачиться метод у юридичній антропології, а саме: він розуміється не просто як інструмент техніки дослідження, за допомогою методу юрист-антрополог «формує, конститує свій предмет і задає той зразок, картину світу, в рамках якої легітимуються дослідні процедури, набувають сенсу ті чи інші теорії, а також знаходять своє пояснення конкретні факти» [2, с. 343].

Утім, коли йдеться про певні методи пізнання права, застосовувані в антропологічній науково-дослідницькій програмі, то метод розуміється

цілком традиційно, а саме: як деяка систематична процедура, що складається з послідовності певних операцій, застосування яких або приводить до досягнення поставленої мети, або наближає до неї [3, с. 11]. Інакше кажучи, метод трактується вже як технологія. У зв'язку з цим зауважимо, що методи і процедури дослідження, на відміну від методології, є системою більш-менш формалізованих правил збору, обробки та аналізу доступної інформації, тобто методикою, і в цьому випадку методологічні посилки відіграють головну роль у виборі прийомів для вивчення поставленої проблеми. Методика вивчення окремих сторін питання містить вихідні посилки, що стосуються природи об'єкта в цілому і, відповідно, способів, за допомогою яких необхідно отримувати потрібні відомості. Важливо підкреслити, що в практиці немає єдиної ідентифікації прийомів антропологічного дослідження, одну і ту ж систему дій називають методом, технікою, методикою або процедурою, іноді навіть методологією.

Оскільки відповідно до вихідної методологічної посилки юрист-антрополог конститує, створює свій предмет пізнання вільно (довільно), то соціальна реальність (включаючи право) розглядається не як світ об'єктивно існуючих даностей, тобто поза і незалежно від його свідомості і волі існуючих явищ, але як «світ значень, що інтеріоризуються в смисли, і смислів, що об'єктивуються в значення, що надаються предметами, явищам, подіям і діям» [2, с. 340]. Тому антропологічне дослідження соціально-правової реальності має здійснюватися методами, принципово іншими, ніж кількісні методи пізнання.

Методи пізнання, що застосовуються сьогодні в соціальних і поведінкових науках, отримали загальну назву «якісних». Методи ці, як підкреслюється, спрямовані не стільки на виявлення визначальних цінностей, смислів і значень, у світі яких начебто і приречений обертається юрист-антрополог, скільки на аналіз «співвіднесення суб'єктивної креації і громадських об'єктивних інститутів в процесі предметнення першої і розпредмечення другого» [3, с. 12]. Очевидно, що вказівка на спрямованість аналізу та встановлення співвідношення «суб'єктивної креації» з об'єктивно існуючими соціальними інститутами означає відмову, заперечення спочатку заявленої суто суб'єктивістської позиції юриста-антрополога, перехід до визнання спочатку відкинутого ним світу об'єктивно суцільних явищ соціально-правової реальності.

Отже, йдеться про добре відомі в соціології методи збору даних. Антропологи в процесі дослідження застосовують як об'єктивні (неінтерпретативні) методи, які засновані на численних і незалежних джерелах, так і суб'єктивні (інтерпретативні, оціночні), що застосовуються при дослідженні нечисленної спільності. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що питання про те, якою мірою дані повинні інтерпретуватися, є одним з головних протиріч якісного дослідження [4, с. 102].

Зі сказаного стає зрозуміло, чому в юридичній антропології виокремлюють насамперед групу якісних соціологічних методів дослідження права. Утім не можна не підкреслити, що в рамках юридичної антропології соціологічні методи застосовуються відповідно до вимог правової ситуації. Саме цей методологічний принцип лежить в основі так званого ситуативного (або ситуаційного) підходу.

З методологією ситуативного підходу тісно пов'язана синергетична проблема нелінійності суспільно-правових взаємодій, що висуває на перший план нестійкість і неоднозначність ситуацій вибору (прийняття рішень), невідворотність і довільність процесів формування нових структур із елементів середовища, в якому знаходиться суб'єкт.

Особливе значення для антропологічного дослідження права має метод включеного спостереження. На відміну від звичайного спостереження, включене спостереження передбачає аналіз досліджуваної ситуації зсередини, з точки зору діючого суб'єкта. Такий аналіз принципово важливий, оскільки зовнішній спостерігач практично завжди позбавлений можливості звернути увагу на ті деталі, які приховані від очей непосвяченого, але істотні для діючого суб'єкта або представника іншої (щодо спостерігача) культури. Для виявлення мотивації поведінки, виявлення сенсу юридично значимих дій, що дозволяють пояснити і зрозуміти, що сталося, якраз і потрібна емпатія, тобто опис цих дій мовою суб'єкта. Особливо важлива така робота при експлікації неофіційних норм регулювання поведінки в малих групах, наприклад, в злочинних співтовариствах для кримінолога, в незахідних суспільствах для порівняльно-правового дослідження тощо [3].

Антропологи спостерігають спосіб життя, соціальні відносини і взаємодії, звичаї, традиції народів, племен, общин. Метод спостереження застосовується також соціологами; психологами, економістами, етнографами, політологами, куль-

турологами, а також представниками суспільних наук. Спостереження сьогодні залишається основним методом збору даних, який припускає збір первинної інформації та її реєстрацію, це уважний погляд на події, що відбуваються, їх правильне сприйняття і фіксація. Нарешті, не можна не згадати і про метод візуальної антропології – відображенні інформації у візуальних формах різноманітних культур за допомогою сучасних технічних засобів (кіно-, фото-, відеоапаратури, комп'ютерних технологій). Візуальна антропологія, завдання якої полягає в тому, щоб відобразити за допомогою сучасних засобів інформації реальний стан різноманітних культур, в першу чергу маловідомих і зникаючих, допомагає створенню більш повної і об'єктивної картини, гуманітарного світового співтовариства [5]. Безсумнівно, розглянуті соціологічні методи дослідження, що носять емпіричний характер, можуть надати істотну допомогу у виявленні саме соціокультурної зумовленості права, розуміння його як явища, що є функцією суспільства. Антрополого-соціологічні методи аналізу права конкретизуються в методах і методиках соціальної феноменології, соціальної когнітивної психології, історичної антропології.

У той же час не можна не погодитися із А. Ф. Крижанівським, який зазначає, що хоча застосування феноменологічної методології в юриспруденції – справа далеко не проста, проте це зовсім не означає, що слід відмовитися від її застосування в контексті правничих студій. Навпаки, як зазначає дослідник, криза правової легітимації є, має своїм джерелом насильницьке вторгнення «імперативу економічної цілераціональності в екологію органічних життєвих форм» [6, с. 67], хоча у нас вона розвивається в іншому культурно-історичному та правовому контексті, виявляє себе в руйнуванні успадкованих від радянської юриспруденції світоглядних установок марксизму [7, с. 27]. Феноменологічний підхід у правознавстві виявляє себе в описі простих ситуацій, з яких складається правове буття: укладання договору, купівля-продаж товару, виконання трудової угоди, дотримання правил дорожнього руху тощо. Саме все це складає, користуючись феноменологічною термінологією, правове буття, в якому усі ми живемо, з його повсякденними речами і думками – правовими явищами (феноменами) і лінгвістичними виразами, через які вони існують [7, с. 31].

Таким чином, феноменологія насамперед цікавиться конкретними проявами життєвого

світу людини, юридичними фактами, що оточують його, нормативами, що утворюють його суспільний простір. Однак сьогодні можна стверджувати, що розуміння самого «феномена» дещо змінилося, а дослідження феноменів взагалі розглядається як доказ науковості того чи іншого дослідження, на протиположність дослідженням метафізичним [3, с. 12].

Як уже зазначалося, одним із важливих завдань сучасної юридичної антропології є дослідження різноманітного юридичного світу, який розглядається як частина світу соціального. При цьому соціальний світ різко протиставляється природному світу. Останній, на думку юристів-антропологів, не має «внутрішньої смислової структури»; природі як такій зовсім не притаманна значимість, з'являється вона тільки в результаті інтерпретувальної діяльності людини. Факти, дані і події, із якими має справу дослідник, перебувають у полі його спостереження, а це поле «нічого не означає для молекул, атомів і електронів всередині нього» [8, с. 310]. Таким чином, представники юридичної антропології права, дотримуючись неокантіанського дуалізму природи і культури і відповідно протилежності «наук про природу» і «наук про культуру», тлумачать соціальний світ цілком феноменологічно, тобто як «світ, сконструюваний розумом».

З феноменологічної точки зору юридична антропологія перш за все повинна займатися тим, що люди розуміють під правом у своєму повсякденному житті. Інакше кажучи, повсякденне право, індивід і соціальні групи мають бути головним фокусом юридичної антропології. Це саме те «живе право», без якого не може існувати жодне суспільство.

Більше того, різним суспільствам притаманні абсолютно різні правові реальності. Антрополог-феноменолог повинен спробувати пояснити різницю між цими реальностями. Він повинен задатися питанням, як так виходить, що поняття «свобода» вважається само собою зрозумілим в одному суспільстві, але не в іншому, як правові основи справедливості затверджуються в одному суспільстві і як право на свободу може бути одного разу втрачено індивідом або всім суспільством.

У наш час методики дослідження повсякденного права та правових ситуацій тільки починають застосовуватися, але вже ми можемо говорити про певні перспективи юридичної антропології і феноменологічної інтерпретації оточуючої нас правової реальності.

Згідно з уявленнями соціального конструктивізму, завданнями науки є: деконструкція, тобто відмова від беззастережного прийняття постулатів істини, раціональності і добра як абсолютних критеріїв оцінки наукової практики; демократизація, що припускає залучення до наукового дискурсу все нових учасників; реконструкція, або моделювання, нових форм соціальної реальності і практики.

Говорячи про психологічні методи юридичної антропології, не можна обійти увагою методи семантичного аналізу, що активно розробляються в психолінгвістиці. Значний інтерес для проведення досліджень у сфері юриспруденції може становити метод асоціативного експерименту. Розробивши шкалу значущих для даної правової культури асоціацій і провівши таке дослідження, можна отримати важливі дані щодо сприйняття на рівні несвідомого пануючих у суспільстві цінностей, групових і колективних настанов [9].

Аналіз поширених фразеологізмів дозволяє також виявити панівні стереотипи повсякденної свідомості, наприклад, з точки зору ставлення населення до Конституції, нормативно-правових актів, органів державної влади, етнічних, соціально-групових стереотипів (сприйняття інших етносів, класів, соціальних груп) для виявлення потенційних конфліктів у суспільстві.

Використання історичних методів в юриспруденції – досить популярний дослідницький прийом. Практично жодне дослідження не обходиться без використання методології історичної науки. В рамках методології юриспруденції це іменується застосуванням принципу історизму. Як зазначав патріарх вітчизняної загальнотеоретичної юриспруденції О. В. Сурілов, «будь-яке явище повинно оцінюватися не лише з точки зору його змісту, але й з точки зору його наслідків; оцінювати минуле необхідно з точки зору сучасного. Думка повинна рухатися від минулого до сучасного і від сучасного до минулого» [10, с. 18]. Принцип історизму, безперечно, є одним із ключових принципів класичної методології юриспруденції. За великим рахунком, він концентрує у собі принцип детермінізму, принцип об'єктивізму та інші пізнавальні апіоритети, якими оперувала класична юридична думка. Принцип історизму для юридичної науки довго відігравав провідну роль, на його базі використовувалися так звані історико-правові методи, за допомогою яких отримувалося знання про предмет дослідження в історичному зрізі.

Проблематика застосування історичних методів пізнання в юриспруденції пов'язана, перш за все, із тим, що сучасна історична наука виходить з таких основоположних гіпотез: 1) людське суспільство та його історія характеризуються наявністю великого різноманіття соціальних структур, систем та підсистем; 2) суспільство в цілому та людська історія мають інтегративні характеристики; 3) людська історія є самодостатньою; 4) людська історія характеризується виключною динамічністю, незавершеністю та альтернативністю розвитку; 5) статус суб'єктів визначає хід історії; 6) історія непередбачувана, а її розвиток – нелінійний [3, с. 12-14]. Ці гіпотези важко сумісні із принципом історизму, принаймні, в його класичній інтерпретації. Усе це вимагає перегляду його змісту, ба навіть кардинального його перетворення відповідно до умов сучасного історико-правового пізнання.

Практично в кожному навчальному чи науковому виданні, присвяченому методологічним проблемам історії, неодноразово та в різних контекстах зустрічається термін «антропологічний поворот». Це й «антропологічний поворот» в методології, і «антропологічний поворот» в історії, і «антропологічний поворот» у суспільствознавстві. Для історії він, перш за все, полягає в тому, що велике бачиться на відстані, а людська історія як ціле може бути досягнена виключно при пізнанні частин, визнанні унікальності кожної культури і цивілізації, а також постійного зіставлення історичної цілісності з вузловими моментами розвитку людської цивілізації. Разом із тим «погляд на людську історію веде нас до таємниці нашого людського буття, до чого я належу, в ім'я чого я живу, усе це я пізнаю в дзеркалі історії» [3, с. 12].

Поняття цивілізації в Європі довгий час використовували в контексті розбіжностей, що існують між народами, і лише тепер цивілізація стала категорією, що відображає єдність народів Європи, спільність їх цінностей. Звідси всезагальне поширення термін «європейська цивілізація».

Відомо, що кожна людина в процесі створення власного образу нового цивілізаційного простору проходить через процес розрізнення та називання знайомого, зрозумілого, засвоєного, від іншого, чужого шляхом наділення кожної речі засвоєного світу власним іменем. І тоді назване стає своїм, близьким, зрозумілим, передбачуваним, а неназване виступає як чуже, невизначене, хаотичне. Справедливо відзначено, що людське прагнення вибудувати власний світ першочергово базується на розрізненні знайомого та іншого, свого та чужого [11, с. 19-20].

Заслуговує на увагу дослідження Ю. М. Оборотова стосовно поділу правових систем

залежно від використання правової спадщини. Вчений обґрунтовано доводить, що за цим критерієм правові системи можуть бути віддиференційовані і невіддиференційовані. У віддиференційованих правових системах право існує як відокремлене, відносно самостійне явище щодо релігії, моралі, звичаю, політики. І навпаки, у невіддиференційованих правових системах право нерозривно пов'язано з іншими регуляторами і цінностями. Віддиференційовані правові системи утворюють дві правові сім'ї: сім'ю романо-германського (континентального) права і сім'ю загального (прецедентного) права. У складі невіддиференційованих правових систем: релігійна правова сім'я; традиційна (звичаєвоправова) сім'я; євразійська (ідеологізована) правова сім'я; далекосхідна правова сім'я [12]. Для вітчизняних концепцій права за винятком доктрин радянського періоду, був характерний зв'язок з релігійно-моральними ідеалами, де право невіддільне від долі держави, її культури, ролі особистості в державі.

Дослідницька методологія юридичної антропології, запозичена з соціологічної науки, є «якісною», тобто отримані за її допомогою дані отримуються нестатистичними або не кількісними способами (ситуативний та синергетичний підхід, метод включеного спостереження, робота з документальними джерелами, етнографічний метод, біографічний метод, метод *case study*, метод візуальної антропології та ін.).

Феноменологічний підхід у правознавстві виявляє себе в описі конкретних проявів життєвого світу людини, юридичних фактів, що оточують її, нормативами, що утворюють її суспільний простір. З феноменологічної точки зору юридична антропологія перш за все повинна займатися тим, що люди розуміють під правом у своєму повсякденному житті. Інакше кажучи, повсякденне право, індивід і соціальні групи мають бути головним фокусом юридичної антропології. Це саме те «живе право», без якого не може існувати жодне суспільство.

Антропологічний підхід активно розвивається в сучасній соціальній та когнітивній психології. До найбільш цікавих напрямів у цій сфері відноситься методологія соціального конструктивізму, за якою завданнями науки є: деконструкція, тобто відмова від беззастережного прийняття постулатів істини, раціональності і добра як абсолютних критеріїв оцінки наукової практики; демократизація, що передбачає залучення до наукового дискурсу все нових учасників; реконструкція, або моделювання, нових форм соціальної реальності і практики. Значний інтерес для проведення досліджень у сфері юриспруденції може представляти метод асоціативного експерименту. Зокрема,

аналіз поширених фразеологізмів дозволяє також виявити панівні стереотипи суспільної правової свідомості.

Для історії права антропологічний поворот у науці полягає в тому, що людська історія як ціле може бути осягнена виключно при пізнанні частин, визнанні унікальності кожної культури і цивілізації, а також постійного зіставлення історичної цілісності з вузловими моментами розвитку людської цивілізації.

Список використаних джерел:

1. Жоль К. Методологічні проблеми теоретичного вираження результатів міждисциплінарних досліджень у постнекласичній науці. Філософія освіти. 2006. № 2. С. 156–163.
2. Завальнюк В. В. Юридична антропологія та інші напрями антропологічного знання. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. О. : Юрид. л-ра, 2008. Вип. 44. С. 342–345.
3. Завальнюк В. В. Антрополого–герменевитичний підхід до характеристики правової реальності: становлення концепцій. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. О. : Юрид. л-ра, 2009. Вип. 50. С. 7–14.
4. Губар О. Права людини у системі категорій антропології права. Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи) : матеріали I Всеукр. «круглого столу» (м. Львів, 16–17 вересня 2005 р.). Л. : Юрид. ф-т ЛНУ імені Івана Франка, 2006. С. 96–102.
5. Hockings P. Principles of Visual Anthropology. Hague : Mouton Publishers, 1975. 562 p.
6. Крижанівський А. Ф. Феноменологія правопорядку: поняття, виміри, типологія : монографія. О. : Фенікс, 2006. 196 с.
7. Крижанівський А. Ф. Правова поведінка в понятійно-категоріальному зрізі теоретичної й прикладної юриспруденції. Південноукраїнський правничий часопис. 2010. № 2. С. 67–69.
8. Завальнюк В. В. Роль юридичної антропології у сучасному правовому розвитку. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. О., 2009. Вип. 47. С. 309–312.
9. Завальнюк В. В. Методологічний апарат дослідження юридичної антропології. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. О. : Юрид. л-ра, 2012. Вип. 65. С. 45–53.
10. Сурилов О. В. Теорія держави і права : учбов. посіб. / О. В. Сурилов. – О. : Астропринт, 1998. – 224 с.
11. Довгополова О. А. Другое, Чужое, Отторгаемое как элементы социального пространства : монографія. О. : Фридман, 2007. 300 с.
12. Оборотов Ю. М. Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. О., 2003. 379 с.

Zavalniuk V. V. Modern methods of anthropological research of law

Modern science, at the forefront of its search, has placed at the center of research unique systems that develop historically and include humans (human dimension). In traditional epistemology, the ideal of knowledge and cognitive activity, and most importantly, the theory of knowledge itself, are natural sciences. The experience of the sciences of culture and spirit, which includes human meanings, ethical and aesthetic values, remained outside the boundaries of epistemology. In the process of her appeal to humanitarian knowledge, there is a need to take into account in rational forms the experience of a complete person who knows, his existence and communication in society, to understand the ways of introducing spatial and temporal, historical and socio-cultural parameters into the epistemology of social and humanitarian sciences, to rethink in a new context, which uses interpretation and understanding, the category of truth, its objectivity.

The question about the method, along with the question about the object and subject of science, is what allows us to ascertain its independence. It is in this context that the problem of the scientific nature of sectoral legal research arises. It is no secret that in every study of the branch orientation, the desire to outline the range of issues can be traced, that is, to highlight the object of one or another area of knowledge about law and the state. In this way, the question is raised about the science of civil law, the science of economic law, the science of criminal law, etc. Such a position can be recognized only if the question of the method of science as its system-forming factor is abandoned.

Analysis of methods of legal anthropology is significantly complicated by the fact that even in traditional legal science, methods related to legal research are a subject of dispute. The method of legal anthropology is understood technologically - as a systematic procedure consisting of a sequence of certain operations, the application of which determines the achievement of the research goal.

Key words: anthropology, method, law, anthropological method, methodology.